

Lysichiton americanus

Skunkkalla

Klass: Liliopsida (enhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Alismatales (svaltingordningen), **Familj:** Araceae (kallaväxter), **Släkte:** *Lysichiton* (skunkkallor), **Art:** *Lysichiton americanus* - skunkkalla Hultén & H. St. John
Synonymer: *Gul skunkkalla*

Kännetecken

Skunkkalla är en långlivad perenn ört som blommar i maj med talrika små gulgröna blommor samlade i en avlång blomkolv som omges av ett klargult, 3-4 dm långt, hölsterblad. Blommorna luktar sötaktigt och lite kvalmigt (Anderberg & Anderberg 2003). Frukterna är små gröna bär, med två frön per bär, som är mogna i juli-augusti. Bladen, som vid blomningen håller på att utvecklas, har en kort stjälk, är tunglika, glansiga samt läderartade och blir upp till 1,5 m långa. Bladen sitter samlade i stora rosetter som kan bilda täta bestånd. Arten kan förväxlas med vit skunkkalla *L. camtschatcensis* som härstammar från nordöstra Asien. Vit skunkkalla har dock ett vitt hölsterblad, luktlösa blommor samt är generellt något mindre i alla sina mått. Hyllebladen är 2-3 mm långa och ståndarknapparna 0,6-0,8 mm (3-4 mm resp. 0,9-2 mm hos skunkkalla; Stace 2010). Gul och vit skunkkalla kan hybridisera på platser där de växer tillsammans, vilket resulterar i plantor med intermediära karaktärer, exempelvis ljusst, svavelgula hölsterblad. Den inhemska arten missne *Calla palustris* har ett mindre vitt och rundat hölsterblad samt avsevärt mindre (ca 1 dm) hjärtformade bladskivor.

Utbredning och status

Skunkkalla är funnen som naturaliserad från odling eller utplantering i de flesta sydsvenska landskap och län norrut till Uppland/Uppsala och Stockholms län-Närke/Örebro län-Värmland, men den är ännu inte funnen på Öland och Gotland (Artportalen 2016). Odling av skunkkalla initierades mellan 1910 och 1960 i olika landskap. De första förvildade plantorna i Sverige uppmärksammades 1975 vid Vinån, Halland (Georgson m.fl. 1997). I övriga landskap har primärfyndet i regel gjorts under åren 1986-1998. Till och med 2016 har arten registrerats i 122 2x2 km-rutor i landet (Artportalen 2016).

Skunkkalla härstammar från västra Nordamerika (södra Alaska-centrala Kalifornien) där den klarar vintertemperaturer ned till åtminstone -15°C (Thompson 2000, Klingenstein & Alberternst 2010). Arten har planterats som prydnadsväxt i fuktiga till blöta miljöer som trädgårdsdammar, bäckkanter och parker. Arten infördes till England 1901. Det första fyndet av förvildad skunkkalla gjordes i Surrey i sydöstra England 1947 (Klingenstein & Alberternst 2010). Nu är arten känd från 174 och 24 stycken 10 km-rutor i Storbritannien respektive Irland (BSBI 2016). Det första förvildade fyndet i Danmark gjordes utanför Köpenhamn 1982, efter att den förekommit i odling i landet sedan första halvan av 1900-talet. Idag är skunkkalla känd från tio 5x5 km-rutor i Danmark (Hartvig 2015). I Norge är arten känd som förvildad på åtta platser och i södra Finland sex (Artskart 2016, Lampinen & Lahti 2016). I övriga Europa förekommer förvildad skunkkalla i Tyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike och Schweiz (Klingenstein & Alberternst 2010, CABI 2016).

Hybriden skunkkalla x vit skunkkalla har rapporterats från Simlångsdalen i Halland åren 1999-2015 (Artportalen 2016).

Ekologi

Skunkkalla växer i näringsrika sumpskogar (klibbalkärr), dammar, på stränder längs vattendrag och diken samt i kärr (BSBI 2016, CABI 2016). I sitt ursprungsområde växer den i liknande, fuktiga-blöta miljöer, och har ett brett toleransspektrum vad gäller jordmån och ljusförhållanden, från tät skugga till solexponerade miljöer (Klingenstein & Alberternst 2010). Arten sprider sig både vegetativt, genom långsam tillväxt av jordstammen eller med avbrutna stamdelar, och med talrika frön (omkring 1 000 per blomställning). Blomning och frösättning initieras hos etablerade plantor efter ca fem år (CABI 2016). Fröspridningen verkar ske särskilt effektivt nedströms med rinnande vatten. I sin ursprungsmiljö sprids fröna över längre avstånd med hjälp av bärätande fåglar och däggdjur, men det är osäkert om så sker i Europa (Klingenstein & Alberternst 2010).

Hot

Artens förmåga att sprida sig effektivt längs vattendrag och att med tiden täcka stora ytor, där den tränger undan andra arter, är två viktiga egenskaper hos invasiva arter. En tredje, minst lika oroväckande egenskap är dess förmåga att växa i naturliga miljöer, som stränder, kärr och sumpskogar. Skunkkalla hamnade på en delad 24:e plats (invasivitetsindex 20,7 av maximalt 38) av alla 721 bofasta svenska växtarter som har introducerats efter år 1700, i ett förslag till riskklassificering av främmande växter (Tyler m.fl. 2015). I Finland klassas skunkkallan som en "Potentially or locally harmful alien species" (Ministry of Agriculture and Forestry in Finland 2012).

Åtgärder

Den viktigaste åtgärden är att sluta odla arten, undvika att slänga den på trädgårdsutkast, och särskilt undvika utplantering i naturen. I Danmark, Tyskland och Schweiz har man lyckats att kraftigt decimera större bestånd genom att gräva bort plantorna (Klingenstein & Alberternst 2010). Störst effekt har bortgrävning i början av sommaren, vilken anses försvaga rhizomen. Efter en initial insats bör ett åtgärdat bestånd följas upp helst två gånger per växtsäsong under flera år och återstående plantor grävas bort. Även efter att alla större plantor har avlägsnats krävs fortsatt övervakning då småplantor kan regenerera från jordstammar eller genom frögroning - fröna kan överleva i minst nio år (Klingenstein & Alberternst 2010). Utrotning av skunkkalla är kostsamt och innebär en kraftig störning av växtplatserna.

Från och med den 3 augusti 2016 är det förbjudet att byta, odla, föda upp, transportera, använda och hålla 37 arter som listas som invasiva främmande arter av unionsbetydelse, däribland skunkkalla, enligt EU-förordningen 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Efter den 3 augusti 2017 blir det också förbjudet att sälja dessa arter.

Övrigt

Lägga länk till svensk lagstiftning här

Litteratur

- Thompson, S.A. 2000. Araceae. I: *Flora of North America*. [http://www.efloras.org/flora_page.aspx?flora_id=1]
- Anderberg, A. & Anderberg, AL. 2003. Skunkkalla. I: Den virtuella floran. [<http://linnaeus.nrm.se/flora/mono/ara/lysic/lysiam.html>]
- Artportalen 2016. *Rapportsystem för växter, djur och svampar*. ArtDatabanken, SLU. [<http://www.artportalen.se>] [uttag 2016-10-23]
- Artskart 1.6 2016. Artsdatabanken og GBIF-Norge. [<http://artskart.artsdatabanken.no>] [2016-11-24].
- Botanical Society of the British Isles (BSBI) 2016. *Lysichiton americanus* (American Skunk-cabbage). *Online atlas of the British & Irish flora*. [<http://www.brc.ac.uk/plantatlas/index.php?q=plant/lysichton-americanus>] [uttag 2016-11-25]
- CABI. 2016. *Lysichiton americanus* (American skunk cabbage). Datasheet. *Invasive species compendium*. Datasheets, maps, images, abstracts and full text on invasive species of the world. [<http://www.cabi.org/isc/datasheet/31580>] [uttag 2016-10-06]
- Georgson, K., Johansson, B., Johansson, Y., Kuylenstierna, J., Lenfors, I. & Nilsson, N.-G. (red.) 1997. *Hallands flora*. Lund.
- Hartvig, P. 2015. *Atlas flora danica*. Band 3. Gyldendal, Köpenhamn.
- Klingenstein, F. & Alberternst, B. 2010. NOBANIS - Invasive alien species fact sheet - *Lysichiton americanus*. I: *Online Database of the European Network on Invasive Alien Species - NOBANIS*. www.nobanis.org [<http://www.nobanis.org>] [uttag 2016-11-24]
- Lampinen, R. & Lahti, T.M. 2016. Växtatlas 2015. Helsingfors Universitet, Naturhistoriska centralmuseet, Helsingfors. [<http://www.luomus.fi/vaxtatlas>] [uttag 2016-11-24]
- Ministry of Agriculture and Forestry in Finland 2012. *Finland's national strategy on invasive alien species*. [http://www.mmm.fi/en/index/frontpage/natural_resources/invasive_alien_species.html]
- Stace, C.A. 2010. *New flora of the British Isles*. 3 uppl. Cambridge University Press.
- Tyler, T., Karlsson, T., Milberg, P., Sahlin, U. & Sundberg, S. 2015. Invasive plant species in the Swedish flora: Developing criteria and definitions, and assessing the invasiveness of individual taxa. *Nordic Journal of Botany* 33: 300-317.

Författare

Sebastian Sundberg 2016. © ArtDatabanken, SLU